

*Tattay Levente**

A SZERZŐI JOG VERSENYKÉPESSÉGRE GYAKOROLT HATÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

1. A SZERZŐI ALKOTÁSOK EGYRE NÖVEKVŐ SZEREPE AZ EURÓPAI UNIÓ VERSENYKÉPESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉBEN

A szerzői jog versenyképességre gyakorolt ösztönző hatását annak nemzeti jellege miatt csak későn ismerték fel az európai integrációban.¹ Az Európai Gazdasági Közösség működésének kezdeti szakaszában az integrációban elsősorban a vámokra, a kereskedelemre és a gazdaságra koncentráltak, a szerzői jog – bár értékeit és kulturális jelentőségét elismerték – szabályozására nem került sor.

Annak ellenére, hogy a szerzői jog területi jellegű, igazi katalizátora a kulturális értékek cseréjének. Ebben a cserében a szerzők személyiségi és vagyoni jogai jelentős hangsúlyt kapnak. A szerzői jog elősegíti, hogy a kultúra alkotói, közvetítői és a műélvező polgárok között élénk, termékeny kapcsolat és együttműködés alakuljon ki. Ebben az értelemben a kulturális ipar működésének és fejlődésének elemi feltétele, versenyképességi kérdés is: része annak a jogi környezetnek, amelyre szükség van az erre a területre irányuló befektetések ösztönzéséhez. Ezt azáltal is eléri, hogy védelemben részesíti a szerzői művek felhasználásához kapcsolódó teljesítmények, az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók, a műsorszárművelet szervező szervezetek jogait.²

Az Európai Unióban a harmadik évezred elején tudatossá vált, hogy a kultúra és a kreativitás gazdasági hasznosítása stratégiai jelentőségű, hiszen a kreatív ipar ma a világ egyik leggyorsabban fejlődő ágazata. Az Unió illetékesei felismerték, hogy ha Európa az élen akar állni, további interakciókra van szükség a különböző művészi és kreatív diszciplínák, ágazatok, gazdasági területek és a termelési láncban található pontok között. A művészetek, a felsőoktatási és tudományos intézmények között elő kell mozdítani az intenzívebb, szisztematikusabb és szélesebb körű együttműködést, valamint a művészi vezetésű kísérletezés támogatására a magán- és a közszféra közös kezdeményezéseit.³

* Phd, egyetemi tanár, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Magánjogi és Kereskedelmi Jogi Tanszék.

¹ A szerzői jog a harmadik évezred elején is jelentős szerepet tölthet be abban, hogy a nemzeti kultúra kincseit megóvják és terjesszék az információs társadalom és a globalizáció körülményei között is. A szerző anyanyelve, hagyománya és kulturális kötődése csak nemzeti lehet, védelme egyben a nemzeti kultúra védelme is.

² Jedlik-terv: nemzeti stratégia a szellemi tulajdon védelmére (2013–2016). A szerzői jog gazdasági és társadalmi szerepéről.

³ Zöld könyv a kulturális és kreatív iparágak potenciáljának felszabadításáról. Brüsszel, 2010. 4. 27. COM (2010) 183 végleges.

Az Európai Unióban egyre nagyobb figyelmet fordítanak a szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági fontosságára. Ezt jelzi az a tény, hogy az Európai Bizottság Belső Piaci Főigazgatóságának megbízásából 2003-ban jelentés készült a szerzői jogi ágazatok európai gazdaságban betöltött súlyáról.⁴ Ez a dokumentum a Közösség akkori 15 tagállamában országonkénti bontásban is bemutatja a 2000. évre vonatkoztatva az elsődleges szerzői jogi ágazatoknak, valamint a szerzőijog-függő ágazatoknak a bruttó termeléshez, a GDP-hez való hozzájárulását, a szektorban foglalkoztatottak számát, sőt a termelékenységét is.⁵

2. AZ INTERNATIONAL INTELLECTUAL PROPERTY ALLIANCE, WASHINGTON 2002-ES TANULMÁNYA

Az International Intellectual Property Alliance 2002-ben jelentést készített és adott ki a tudásalapú, a szerzői jogi felhasználáson alapuló termékekről és szolgáltatásokról és arról, hogy a szerzői jogi alapú tevékenységek 1977 és 2001 között milyen mértékben járultak hozzá az USA bruttó hazai termékéhez, a foglalkoztatottsághoz és az exportbevételekhez. Ez a tanulmány új fejezetet nyitott a szerzői jog felhasználása vonatkozásában. Elsőként tesz különbséget a szerzői jogi alapú tevékenységek között, amelyek

- elsődleges szerzői jogi tevékenységek (core copyright industries),
- részlegesen szerzői jogot érintő tevékenységek (partial copyright industries),
- a terjesztés csatornái (distribution),
- *szerzői jogi alaptévékenységgel összefüggő ipari és szolgáltatótevékenységek (copyright related industries).*⁶

A WIPO az International Intellectual Property Alliance 2002. évi jelentésének módszertana felhasználásával alakította ki a különböző szerzői jogi ágazatok megkülönböztetését, valamint a szerzői jog gazdaságra és foglalkoztatottságra gyakorolt hatásvizsgálatának a módszertanát.⁷

⁴ *Penyigey Krisztina, Munkácsi Péter: A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon, 1. kiadás, Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 2005, p. 9.*

⁵ *The Contribution of Copyright and Related Rights to the European Economy. A jelentés készítői Robert G. Picard, Timo E. Toivonen, Mikko Grönlund.*

⁶ *Náduvári Zoltán könyvszemléje S. E. Siwek: Copyright industries in the US economy. The 2002. report. Economists incorporated. International Property Alliance, Washington, 2002 (ISBN 0-9634708-0-9) c. könyvéről. Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 109. évf. 5. sz., 2004. október, p. 67.*

⁷ *Penyigey Krisztina: A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon, 2. kiadás. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2010, p. 13.*

3. A SZERZŐI JOG BÁZISÁT KÉPEZŐ TUDÁSTÁRSADALOMHOZ KAPCSOLÓDÓ LEGFONTOSABB FOGALMAK

Különböző terminológiák

Az elmúlt időszakban egyre többet hallunk az információs társadalomról anélkül azonban, hogy arról pontos fogalmi megközelítést kapnánk. Az információs társadalmat nevezik „tudástársadalomnak”, illetve „tudásalapú társadalomnak”.⁸ Szintén az információs társadalomhoz, nevezetesen annak az eszközrendszeréhez kapcsolódó szakkifejezés az „elektronikus társadalom”,⁹ az „információs gazdaság”,¹⁰ az „elektronikus gazdaság”,¹¹ valamint a „tudásgazdaság” stb.

Fontosnak látszik az *információs társadalom* és *tudástársadalom* elhatárolása, mert nagyon sok esetben azzal találkozhatunk, hogy a két fogalmat kölcsönösen felcserélhetőnek tartják, és szinonimaként kezelik.

Másrészt a *tudástársadalom* fogalmi megközelítése azért is fontos, hogy a tudástársadalom viszonyát a szellemi alkotásokhoz pontosítani tudjuk. A tudástársadalom mögött a szerzői jog áll, amellyel funkcionális kapcsolatban van.

Amíg a *tudástársadalom* a szerzői joghoz kötődik, az innováció fogalma az iparjogvédelem tárgyával, elsősorban a szabadalmakkal, a védjegyekkel és a formatervezési mintákkal áll kapcsolatban.

A *tudásgazdaság* és *szerzői jog* közötti funkcionális kapcsolatot evidenciaként kezelik a szerzői jog gazdasági hatékonyságával foglalkozó tanulmányok.¹²

Szintén fontosnak tartja a szerző, hogy rámutasson arra, hogy az *információ* és az *adat* között jelentős különbség van, holott a köznyelv és a közfelfogás, sőt a szakemberek egy része sem tudatosítja a két fogalom közötti jelentős különbséget.

A tudástársadalom és a tudásalapú társadalom terminológia szinonimaként kezelhető.

A tudásgazdaság a tudásalapú társadalom és tudástársadalom gazdasági vetületét képezi.

A tudásalapú gazdaság gazdasági vetületét a nemzetközi szakirodalom dogmatikai következetesség nélkül „tudásorientált gazdaságnak”,¹³ „szerzői jogi ágazatoknak”, „szerzői jogi

⁸ Komenczi Bertalan: Információelmélet (távoktatási anyag). Eszterházy Károly Főiskola, 2002, p. 210.

⁹ Török Ádám: Az elektronikus gazdaság kibontakozása az Európai Unió közép-európai tagjelölt országában. Külgazdaság, 2002. 5. sz., p. 5–22.

¹⁰ Nádudvari: i. m. (6).

¹¹ Lásd pl. Grimm Balázs: Magyarország az Internet Balkánja. E=mc³. Magyar Nemzet, 2002. nov. 9. Kulturális melléklet, p. 29.

¹² Pl. S. E. Siwek: Copyright industries in the US economy. The 2002. report, Economists incorporated, International Property Alliance, Washington, 2002.

¹³ Nyitrai Ferencné: Tudásorientált gazdaság az OECD, az EU országokban és Magyarországon. Európai tükö, 8. évf. 6. sz., 2003, p. 60.

alapú ágazatoknak”,¹⁴ „szerző jogi iparnak”, „szerzői jogi alapú iparnak”, „kreatív iparnak”, „kulturális iparnak”¹⁵ és más módon jelöli.

A fentiek alapján a szerző véleménye szerint minimálisan az alábbi fogalmak tisztázása tűnik elengedhetetlennek:

- a) az információs társadalom és a tudástársadalom,
- b) tudástársadalom, tudásalapú társadalom, tudás, információ és adat,
- c) tudásgazdaság, kulturális iparág és kreatív iparág.

a) Az információs társadalom és a tudástársadalom

A szerző az információs társadalom meghatározásához az alábbi fogalmat veszi át.

„Az információs társadalom a gazdasági információ és tudás szektorának dominánsává válása, illetve a társadalom információs és tudás alapú fordulata révén keletkezett új társadalomfejllettségi állapot és civilizációs minőség.”¹⁶

Az információs társadalom távlati képét elsőként a japán Masuda professzor futurologus határozta meg az 1970-es években. Az információs társadalom olyan, új típusú emberi társadalom lesz, amely teljes mértékben különbözik a jelenlegi ipari társadalomtól. A társadalom átalakulása és fejlődése mögött álló hatóerő az információs javak termelése lesz, nem pedig az anyagiaké. Olyan társadalom terveit körvonalazza, amely az anyagi javak bőséges fogyasztása helyett az ember kreativitását virágoztatja fel.^{17, 18}

Masuda professzor szerint az információs társadalomban az erkölcs és az önfegyelem társadalmi részvétellel párosul, az ember és a természet harmóniában él, és végül a központosított hatalom és a hierarchia átadja a hatalmat egy sokközpontú társadalomnak.¹⁹

Az Európai Közösség hivatalos dokumentumai közül elsőként az ún. *Bangemann-jelentés* jóval később, 1994-ben említette az információs társadalmat.²⁰

Az információs társadalom az Európai Közösség által kiadott népszerű ismeretterjesztő kiadvány szerint azon nagyszámú és sokféle kihívás és lehetőség leírására szolgál, amelyeket a gazdaságban és a politika egészében lezajlott modern információs és kommunikációs technológiai fejlődés hívott életre.

¹⁴ Simon Dorottya: A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon, 4. kiadás. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2014, 5. melléklet, p. 78.

¹⁵ Az Európai Tanács zöld könyve az audiovizuális művek európai uniós online terjesztéséről: a digitális egységes piac lehetőségei és kihívásai, COM (2011) 427 végleges.

¹⁶ Z. Karvalics László: Az információs társadalom – mi az? Egy kifejezés jelentése, történeti és fogalmi környezete (tananyag). Szegedi Tudományegyetem, 2007, Szeged, függelék.

¹⁷ Joneji Masuda professzor 1980-ban jelentette meg „Az információs társadalom mint posztindusztriális társadalom” c. munkáját. Magyarul kiadta az OMIKK 1988-ban.

¹⁸ Balogh Zsolt György: Jogi informatika. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 1998, p. 145.

¹⁹ Armand Mattelart: Az információs társadalom története. Gondolat–Infonia, Budapest, 2004, p. 112.

²⁰ The Bangemann report; Brüsszel 1994. Europe and the Global Information Society (European Commission). E jelentés alapozta meg az EU informatikai fejlődését.

Az információs társadalomra több további fogalmi megközelítést is alkalmaznak.

„Az információs társadalom: a társadalmi együttélés új módja, ahol az információ hálózatba tárolása, előállítás, áramlása stb. játssza a központi szerepet.”²¹

Sokan *leegyszerűsítik* az információs társadalom fogalmát, amikor azonosítják az *internet* elterjedésével.

Az Európai Közösség e téren új korszakot nyitó hivatalos dokumentuma „A szerzői jog és szomszédos jogok az információs társadalomban” című zöld könyve (1995)²² volt, amely az információs vagy tudástársadalom lényegét a határon átnyúló új szolgáltatásokban, nevezetesen az *informatikában, a telekommunikációban és az audiovizuális szektorban* látta.²³

Az információs társadalom terminológia az információ szerepét hangsúlyozza a társadalomban, azzal, hogy a legszélesebben értelmezhető információ döntő tényező volt minden korábbi társadalomban.²⁴ Egyértelműnek tűnik tehát, hogy az információs társadalomnak is a legfontosabb terméke az információ.

Az információs társadalom teljes értékű polgára csak az lehet, aki alkotó módon képes használni és létrehozni a társadalom legnagyobb tömegben termelődő termékét, az információt.²⁵

Az információs társadalom akkor jön létre, ha a társadalom döntő többsége részt vehet abban, azaz birtokában van a technikai eszközöknek (számítógép stb.) és a felhasználásukhoz szükséges tudásnak.²⁶

„Az információs társadalom szociológiai kifejezés az információ egyszerű, gyors és széles körű terjedése nyomán kialakuló társadalomra. Következmenyei ma még beláthatatlanok. Pozitív, mert mindenki hozzáférhet a médiumhoz és publikálhat, így egyre nehezebb bárkinnek valótlanosságokat állítani. Negatív, mert a gyakorlatban a szegények és gazdagok közötti különbség növekszik, lévén ennek a fejlődésnek egy olyan infrastruktúra az alapja, amely a szegény régiókban és a harmadik világban hiányzik.”²⁷

Az információs társadalomnak sokan hangsúlyozzák a negatív oldalait és azt, hogy egyenlőtlenséget teremt az országok között. *A kapitalizmus globális, alternatíva nélküli világalma és a nemzetközi pénztőke diktatúrája, a megavállalatok világméretű expanziója jellemzi az elkövetkező éveket, melyekben az információs és tudástársadalom egyeseknek új típusú esélyeket nyújt, de a többség számára növekednek az esélyegyenlőtlenségek.*²⁸ Milliárdos

²¹ Információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig. Tankönyv. Budapest, 2007, p. 241.

²² Grünbuch Urheberrecht und verwandte Schutzrechte in der Informationsgesellschaft 1995. KOM (95) 382. endg. 19. 7. 1995.

²³ I. m. (22), 42. pont.

²⁴ Csorba József: A globalizáció az információs társadalommal kapcsolatos információtudományos gondolkodásban: www.inco.hu/inco2/global/cikk2htm.

²⁵ Csorba: i. m. (24).

²⁶ Lajtha György: Az informatika hazai helyzete és jövőképe: www.inco.hu/inco2/tudas/cikk1htm.

²⁷ Angol–magyar informatikai értelmező szótár. Panem kiadó, Budapest, 2004, p. 132.

²⁸ Ropolyi László: Információ, tudás, társadalom. Információs társadalom, 2006. 1. sz. p. 18–20.

nagyságrendű tömegek válnak a kommunikációs forradalom áldozatává, és veszélyeztetik a világ stabilitását.²⁹

„Az információs társadalomban a termelés feletti kontrollt nem a hagyományos termelőerők feletti uralom, hanem az emberek interpretációs tevékenységének ellenőrzése lesz képes megvalósítani, a tömegtermelés helyébe a tömegkommunikáció lép.”³⁰

b) Tudástársadalom, tudásalapú társadalom, tudás, információ és adat

A tudástársadalom és a tudásalapú társadalom kifejezés szinonimaként kezelendő.

A tudástársadalom nem azonos az információs társadalommal, annak fejlettebb változatát, magasabb szintjét képezi. Abból kell kiindulni, hogy az információ nem egyenlő a tudással. A tudás emberközpontú ismeretanyag, amelynek az elsajátítása számítógépeknek sem tanítható, másrészt az információ fogalma általánosabb.³¹ A tudás szellemi tevékenységet feltételez, információnak pedig az olyan egyszerű adatok is tekinthetők, amelyek mögött semmilyen gondolat vagy kreativitás sem áll.

A tudástársadalom fogalmi megközelítéseivel is találkozhatunk a szakirodalomban. „A tudástársadalom nem más, mint az ember (transzcendensen) kapott és a földi létben szerzett szellemének globális tudatként és globális tudástársadalomként való visszafordíthatatlan megvalósulása; *a tudástársadalom tehát (a téridő koordinátái között) az emberi kultúrák múltjának, jelenének hipotetikus összegezése egy konkrétan elérhető jövőkép formájában.*”³²

A rendelkezésre álló másik érdekes fogalmi megközelítés is az információ és tudás különbségéből indul ki. „Az információ tehát vagy pusztán esetleges, vagy pedig szükségszerű ismeret, azaz tudás is. Egy interpretáció fennáll és szükségszerűen is fennállhat. Ezekből az összefüggésekből kitűnik, hogy az információ fogalma általánosabb, és a fentiek értelmében részként tartalmazza a tudás fogalmát is. Ennek megfelelően a tudástársadalom vagy tudásalapú társadalom fogalma az *információs társadalom sajátos változatának megjelölésére szolgálhat, egy olyan információs társadalmi forma megnevezésére, amelyben az információs szabadság révén képesek vagyunk különbséget tenni társadalmi viszonyaink reprodukciójához szükséges esetleges és szükséges meghatározottságai között, amely átmenet az esetlegesség birodalmából a szükségszerűség birodalmába*”³³

A tudástársadalom fogalmi megközelítésével behatóan foglalkozik Farkas János az Információs- vagy tudástársadalom? c. könyvében.³⁴ A monográfia szerint (és a gyakorlatban)

²⁹ Beszteri Béla: A 20. század mérlege és a 21. század esélyei: www.inco.hu/inco3/tudas/cikk3h.htm.

³⁰ Ropolyi: i. m. (28).

³¹ Sajó Andrea: Az „információs társadalom” fogalmi megközelítése régi és új paradigmákon keresztül: www.inco.hu/inco7h/global/cikk7.htm.

³² Varga Csaba: Egységkor víziója: posztmodern utáni jövőkép poszt neokonzervatív szemlélettel: www.inco.hu/inco3/tudas/cikk0h.htm.

³³ Ropolyi: i. m. (28).

³⁴ Farkas János: Információs- vagy tudástársadalom? Infonia szakkönyvek, Aula Kiadó, Budapest, 2002, p. 102.

sokan nem tesznek különbséget információs társadalom és tudástársadalom között. A szerző véleménye szerint a tudás csak egyik formája a sokféle szervezett információnak. Ezek például a következők lehetnek: intelligencia, rejtett tudás, szimbólumok, szervezési tudás és menedzselt know-how.³⁵

Fontos, hogy magáról a *tudásról* legyen fogalmi megközelítésünk, és az, hogy a tudás mint fogalom elkülöníthető legyen az információ és az *adat* fogalmától. Az adat elemi ismeret, ami közvetlenül a szenzorokból és a változók megmért szintjéről tudósít.³⁶ Ezek események vagy entitások, amelyek szimbolikus formában reprezentálnak, és alkalmasak a felhasználásra.³⁷ Az adatok csak szervezett formájukban válnak információvá. Az *információ* az adatok feldolgozásának, reprezentációjának és értelmezésének a folyamatát jelenti. A tudás bizonyított és hasznos anyag termelése, és képes ezt az anyagot értelmezni.³⁸ Amíg az *információ* a termelési rendszer jelenlegi vagy múltbeli státuszáról tájékoztat, addig a *tudás* megengedi az előrejelzést, az oksági összefüggéseket vagy az arról szóló döntéseket, hogy mit tegyünk.³⁹ A *tudást* az választja el az információtól, hogy a tudás aktív folyamat, rendelkezik az adatok értelmezésének a képességével, nem egyszerűen az adatbázis tartalmát jelenti.

A tudás különböző formákban létezik, megkülönböztethető három kategóriája:

- *tudományos*, azaz a tudományban rejlő tudás, amely magába foglalja az elismert törvényeket, elméleteket és eljárásokat;
- *vélemények*, amelyek jelenthetnek politikai szabályokat, valószínűségi paramétereket és heurisztikát;
- *tapasztalatok*, amelyek cselekvés feletti, történeti és megfigyelési adatok, amelyeket tudományos elemzés vagy véleménypreferencia tárgyává tehetünk, és új tudomány és vélemény építéséhez alapul is szolgálhatnak.⁴⁰

A *tudástársadalom* olyan társadalom, amelyet a tudás hatalmas növekedése, a számítógép mint tudásalapú gépezet fejlődése és e két jelenség a tudásalapú technikák és a mechanizált tudás kognitív technikai komplexumává történő összefonódása jellemez.⁴¹ A tudástársadalom legfontosabb ismérvének a jelzett fogalom alapján a tudomány és technológiák összefonódását tekinthetjük, kialakulását elősegíti a tudás exponenciális növekedése, a számítógép mint a tudásalapú gépezet gyors fejlődése.

³⁵ Farkas: i. m. (34), p. 66.

³⁶ Roger E. Bohn: Measuring and Managing Technological Knowledge. Sloan Management Review, 1964, október.

³⁷ Minchael J. Earl: Information Management. The Organizational Dimension. Oxford University Press, 1996.

³⁸ Farkas: i. m. (34), p. 68.

³⁹ Bohn: i. m. (36).

⁴⁰ Farkas: i. m. (34), p. 68.

⁴¹ Farkas: i. m. (34), p. 68.

c) *Tudásgazdaság, kulturális iparág, és kreatív iparág*

A tudásgazdaságot mint a tudástársadalom gazdasági vetületét az alábbiak szerint közelíthetjük meg: a tudásgazdaság középpontjában a pénz, a bevétel áll. Ezek a bevételek új típusú hálózati szolgáltatások megjelenésének köszönhetőek. A kialakuló új gazdaságban (new economy) megjelennek az elektronikus kereskedelem formái (e-business, e-commerce), az online tartalomszolgáltatás, az online reklám, az információbrókerség s minden olyan elektronikus vagy azzal kapcsolatos tevékenység, amely bevételi forrása lehet az információs társadalom elvárásainak megfelelő új típusú szolgáltatásoknak.⁴²

A tudásgazdaságot mint a tudástársadalom gazdasági vetületét az EU hivatalos dokumentumaiban kulturális iparágként vagy kreatív iparágként jelölik.

*Így pl. a Zöld könyv a kulturális és kreatív iparágak potenciáljának felszabadításáról*⁴³ a szerzői jogi alkotásokat a kreatív és kulturális iparágak fogalmkörébe foglalja be.

Kulturális iparág: ágazat, amely olyan árut vagy szolgáltatást állít elő vagy terjeszt, amely létrehozása idején sajátos jellege, felhasználása vagy végcélja szerint kulturális kifejezést testesít meg vagy közvetít, függetlenül attól, hogy kereskedelmi értékkel bír-e.⁴⁴ A hagyományos művészeti ágazatok mellett (előadóművészetek, képzőművészetek, kulturális örökség – többek között az állami szektor) idetartozik a film, a DVD és a videó, a televízió és a rádió, a videojátékok, az új média, a zene, a könyvek és a sajtó is.⁴⁵

Kreatív iparág: ágazat, amely a kultúrát használja alapanyagként (input), és kulturális dimenzióval bír, jóllehet az általa előállított eredmény (output) gyakran funkcionális. Idetartozik az építészet és a dizájn, amely szélesebb folyamatokba integrálja a kreatív elemeket, valamint az olyan alágazatok is, mint a tervezőgrafika, a divattervezés vagy a reklámszakma.⁴⁶

4. A SZERZŐI JOG BÁZISÁT KÉPEZŐ TUDÁSTÁRSADALOM DIMENZIÓINAK BEMUTATÁSA

A szerző véleménye szerint a tudástársadalom dimenzióinak érzékeltetésére leginkább az alábbiak alkalmasak:

- a) személyi számítógép használata,
- b) internethasználat,
- c) filmek, audiovizuális alkotások felhasználása.

⁴² *Sajtó:* i. m. (31).

⁴³ I. m. (3).

⁴⁴ I. m. (3), p. 6.

⁴⁵ Ezt a fogalmat a kulturális kifejezésekkel kapcsolatban a kulturális kifejezések sokszínűségének védelméről és előmozdításáról szóló 2005-ös UNESCO-egyezmény definiálja.

⁴⁶ I. m. (3), p. 6.

a) Személyi számítógép használata

A svájci Institute for Management Development (IMD) minden évben versenyképességi listát állít fel a világ legfejlettebb országairól. Ennek fontos adata az infrastruktúra adatai körében az egy főre eső személyi számítógépek száma.

A személyi számítógépek, PC-k (personal computer) használata ezer lakosra vetítve a fejlett és közepesen fejlett országokban 600-1000 között mozgott évente.⁴⁷

A világelső 2013-ban az USA volt, ahol 1000 főre 1075 PC-használó esett, vagyis átlagban minden lakos rendelkezett PC-vel (egy részük többel is). Hasonló helyzet alakult ki Svédországban, amely 1025-tel a második helyet foglalta el, Németország 951-es értékkel a 10., Japán 835-ös értékével csak a 22. helyezett volt.⁴⁸ Magyarország 2013-ban 1000 lakosra vetítve 621 PC-vel csak 31. volt.

b) Internethasználat

Az internet 1989-ben a világ legnépszerűbb nemzetközi információs hálózatává vált, amelyet 1991-ben már 4 millióan használtak. Az internetet 1995-ben már 26 millióan vették igénybe, 1999-ben 201 millió, 2002-ben 580 millió volt az internethasználók száma.⁴⁹

Az internethasználók száma jelenleg meghaladja a három milliárdot.⁵⁰ Az ázsiai internethasználók száma 2014-ben egy milliárd 386 millió volt (a lakosság 35%-a), az európaiaké 582 millió⁵¹ (a lakosság 70%-a), az észak-amerikai internethasználók száma 310 millió volt (a lakosság 88%-a).⁵²

Az internethasználók száma a világ 60 legfejlettebb államában 1000 lakosra vetítve 2013-ban 700 és 886 között ingadozott.⁵³

A világelső 2013-ban Izland volt 1000 főre eső 886 internethasználóval, az USA 836 internethasználóval a 17., Japán 861-gyel a 13., Németország 848-cal a 16. volt.⁵⁴

Magyarország 735 internethasználóval 1000 lakosra vetítve 2013-ban a 35. volt világvízeszonylatban.

⁴⁷ A Svájcban, Lausanne-ban székelő Institute for Management Development minden évben közzéteszi a világ legjelentősebb 60 államának versenyképességi adatait.

⁴⁸ Annual Report of Institute for Management Development (IMD), 2014.

⁴⁹ Milassin László: A világháló és az EU szerzői joga. Egyetemi tanulmányok Kiadványainak Hivatala, 2006, p. 20.

⁵⁰ Az internethasználók száma 2011 végén 2,1, 2014 júniusában 3 milliárd és 36 millió volt.

⁵¹ Az internethasználók statisztikai adataival nem árt óvatosan bánni, a 2013-as zöld könyv kevesebb – 386 millió – internethasználót mutat ki, mint a 2012-es felmérés.

⁵² www.internetworldstats.com/stats.htm – letöltés 2015 április 30.

⁵³ Annual Report of Institute for Management Development, 2014, p. 428.

⁵⁴ I. m. (53), p. 428.

c) *Filmek, audiovizuális alkotások felhasználása*

Az Európai Bizottság 96 milliárd euróra becsüli Európa audiovizuális szektorának értékét, amely évente megközelítőleg 1100 filmet állít elő, több mint hatmillió főnek nyújtva megélhetést.⁵⁵

Összehasonlításként India, Japán és Kína 2009-ben 819, 456, illetve 445 filmet gyártott.⁵⁶ 2007-ben Franciaországban több mint 600, az Egyesült Királyságban 400, Németországban 200 filmgyártó működött.⁵⁷

5. A SZERZŐI JOGBÓL SZÁRMAZÓ JÖVEDELEM NAGYSÁGRENDJE A NEMZETKÖZI FELMÉRÉSEK ÉS A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA TANULMÁNYAI SZERINT

A szerzői jogból származó jövedelem kiemelkedő jelentőségét, a szerzői jog és a gazdaság kapcsolatát három, a közelmúltban készített jelentős tanulmány is alátámasztja:

- a) a WIPO 2014-ben közzétett statisztikája,⁵⁸
- b) az Európai Szabadalmi Hivatal és a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal 2013-ban készült felmérése a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokról,⁵⁹
- c) a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala 2014-ben készített felmérése a szerzői jogi ágazatok gazdasági súlyáról Magyarországon.⁶⁰

a) *A WIPO 2014-ben közzétett statisztikája*

A WIPO 2014-ben reprezentatív statisztikát jelentetett meg a szerzői jogi ipar hozzájárulásáról a nemzeti jövedelemhez és a foglalkoztatottsághoz. A WIPO 2014-es reprezentatív statisztikája szerint:

- az USA-ban 2013-ban a szerzői jogi ipar a nemzeti jövedelemhez 11,25%-kal, a foglalkoztatottsághoz 8,35%-kal,
- Kínában 2009-ben a nemzeti jövedelemhez 6,37%-kal, a foglalkoztatottsághoz 6,5%-kal,

⁵⁵ DG Information Society and Media Multi-Territory Licensing of Audiovisual Works in the European Union, Final Report Prepared for the European Commission, October, 2010: http://ec.europa.eu/AVPOLICY/docs/library/studies/multiterr/exec_sum_en.pdf – letöltés 2015 április 30.

⁵⁶ Európai Audiovizuális Megfigyelő Intézet: Focus 2010. In: i. m. (15), p. 11.

⁵⁷ I. m. (15), p. 11.

⁵⁸ WIPO Studies on the Economic Contribution of the Copyright Industries – Overview. World Intellectual Property Organization (WIPO), Geneva, 2014.

⁵⁹ A tanulmány „Intellectual property rights intensive industries: contribution to economic performance and employment in the European Union. Industry-Level Analysis Report. A joint project between the European Patent Office and the Office for Harmonization in the Internal Market” címmel jelent meg 2013. szeptemberben.

⁶⁰ *Simon*: i. m. (14).

- Koreában 2012-ben a nemzeti jövedelemhez 9,89%-kal, a foglalkoztatottsághoz 6,24%-kal járult hozzá, és
- Oroszországban 2007-ben a szerzői jogi ágazatok a nemzet jövedelemhez 6,06%-kal, a foglalkoztatottsághoz 7,3%-kal járultak hozzá.⁶¹

b) Az Európai Szabadalmi Hivatal és a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal 2013-ban készült felmérése a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokról

Az említett tanulmány a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokról felmérést bocsátott közre abban a vonatkozásban, hogy ezek az ágazatok, ezen belül a szerzőijog-intenzív ágazatok mennyiben járultak hozzá a gazdaság növekedéséhez és a foglalkoztatás bővüléséhez⁶² a 2008 és 2010 közötti időszakban.

A tanulmány a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokról kimutatta a szerzőijog-intenzív ágazatok jelentős szerepét a nemzeti jövedelem (GDP), a foglalkoztatás, a külkereskedelem volumenének növekedésében és a munkabér emelkedésében.

A szerzői jog gazdasági hatékonyságát az alábbi adatok érzékeltetik:

- a szerzőijog-intenzív ágazatok hozzájárulása a 2008–2010 közötti időszakban az európai foglalkoztatottsághoz meghaladja a 7 millió alkalmazottat,⁶³ az összes foglalkoztatáson belül képviselt aránya 3,2%;⁶⁴
- a szerzőijog-intenzív ágazatok hozzájárulása az Európai Unió GDP-növekedéséhez 4,2%,⁶⁵ euróra számolva 510 millió EUR;⁶⁶
- az általános személyi költség a szerzőijog-intenzív ágazatokban 856 EUR/hét, a prémium 69% (a szellemi tulajdon-intenzív ágazatoktól eltérő ágazatokhoz viszonyítva).⁶⁷ Ezen adat szerint ezekben az ágazatokban többet keresnek.

A szerzőijog-intenzív ágazatok külkereskedelmének adatai a 2008 és 2010 közötti időszakban, millió euróban számolva

<i>Kivitel</i>	<i>Behozatal</i>	<i>Export-részesedés</i>	<i>Import-részesedés</i>	<i>Nettó</i>
57 061	40 727	4,2%	2,7%	15 325 ⁶⁸

⁶¹ I. m. (58), p. 29.

⁶² I. m. (59), p. 50, 72–74.

⁶³ Pontosan 7 049 405 fő.

⁶⁴ I. m. (59), p. 7.

⁶⁵ I. m. (59), p. 8.

⁶⁶ 509 859 millió EUR.

⁶⁷ I. m. (59), p. 9.

⁶⁸ I. m. (59), p. 10.

- c) *A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemcsak 2014-ben, hanem előzőleg, 2005-ben, 2010-ben, 2012-ben is végzett teljes körű vizsgálatait a szerzői jogi ágazatok gazdasági súlyáról Magyarországon*

Az ezredfordulót követően a WIPO égisze alatt négy alkalommal, 2005-ben (2002 tárgyév vonatkozásában),⁶⁹ 2010-ben (2006 tárgyév vonatkozásában),⁷⁰ 2012-ben (2009 tárgyév vonatkozásában)⁷¹ és 2014-ben (2011 tárgyév vonatkozásában)⁷² is felmérték Magyarországon a szerzői jogi alapú tevékenység hozzájárulását a nemzeti jövedelemhez.

A vizsgálatok elkészítése és kiértékelése a WIPO által kialakított tudományos, statisztikai és gazdasági módszerekkel történt.⁷³

A felmérések mindazon tevékenységeket számba vették, amelyek teljes egészében vagy részben a szerzői jog által védett alkotások létrehozására, terjesztésére, közvetítésére irányulnak, illetve a szerzői jogi alkotások „fogyasztásához” szükséges technikai háttérrel jelentik.⁷⁴

A szerzői jogi ágazatok a 2011. évi hazai GDP-t közel 1800 milliárd Ft-tal gyarapították, ezzel összesen 7,62%-os súlyt képviseltek.⁷⁵

6. A SZERZŐI JOGBÓL SZÁRMAZÓ JÖVEDELEM GAZDASÁGI HATÁSAINAK FELMÉRÉSÉT SZOLGÁLÓ, NEMZETKÖZILEG ELFOGADOTT MÓDSZERTAN

A WIPO erre vonatkozó módszertani anyagainak a megjelentetése előtt az International Intellectual Property Alliance, Washington az 1977–2001 közötti időszakban több alkalommal is úttörő jellegű részletes felmérést⁷⁶ végzett a szerzői jog gazdasági szerepéről⁷⁷ (lásd a jelen tanulmány 2. pontját). A WIPO és az EU szakemberei is sokat profitáltak a kérdéses tanulmányokból.

A szerzői jogi ágazatok megjelölése a WIPO módszertana szerint:

- a) *elsődleges szerzői jogi ágazatok (core copyright industries);*
- b) *szerzőijog-függő ágazatok (interdependent copyright industries, copyright dependent industries vagy copyright hardver),*
- c) *részlegesen szerzői jogi ágazatok (partial copyright industries),*
- d) *egyéb kiszolgáló ágazatok (non deducated support industries).*

⁶⁹ *Penyigey, Munkácsi: i. m. (4).*

⁷⁰ *Penyigey: i. m. (7).*

⁷¹ *Simon Dorottya, Pusztaszeri Katalin, Tarr Péter: A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon, 3. kiadás. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2012.*

⁷² *Simon: i. m. (14).*

⁷³ Valamennyi vizsgálatot az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezete szakmai, módszertani útmutatással segítette – *Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries.* World Intellectual Property Organization, Geneva, 2003.

⁷⁴ *Simon: i. m. (14), p. 21–41.*

⁷⁵ *Simon: i. m. (14), p. 21.*

⁷⁶ Összesen kilenc átfogó jellegű publikált eredményű vizsgálatra került sor 1990 és 2002 között.

⁷⁷ *Nádudvari: i. m. (6).*

a) Elsődleges szerzői jogi ágazatok

Az elsődleges szerzői jogi ágazatok körébe tartoznak:

- az irodalmi művek és sajtótermékek;
- a zene-, színművek, opera (előadóművészi produkciók);
- a mozgóképek (tévé- és videoalkotások);
- a hang- és képfelvételek (mágneses vagy CD-hordozón);
- a számítógépes adatbázisok és szoftverek (ideértve az üzleti célú és játékprogramokat is);
- a fotóművészet;
- a hirdetések, reklámtevékenység termékei,
- a tévé- és rádióprogramok létrehozása és műsorszórás (beleértve a kábeltévés szolgáltatásokat);
- a külön kategória a terjesztés (könyvtár, kereskedelmi hálózat);⁷⁸
- a közös jogkezelő szervezetek.

Vannak olyan szakterületek, amelyek ugyan szerzői jogi alkotásokat dolgoznak fel, de csak részben tartoznak ide (védett ipari termékek, építészeti alkotások, textil- és ruházati termékek).

b) Szerzőijog-függő ágazatok

A szerzőijog-függő ágazatok, azaz a szerzői jogi alaptervékenységgel összefüggő ipari és kereskedelmi szolgáltatások olyan termékek létrehozatalát célozzák meg, amelyek a szerzői jogi művek kibocsátásához alapvetően szükségesek. Ezek az ágazatok a technikai háttérrel adják, olyan eszközöket, „hardvereket” állítanak elő, amelyeket az alkotások fogyasztására lehet használni (tévékészülék, fényképezőgép, számítógép).

A szerzőijog-függő ágazatok (az elsődleges szerzői jogi ágazatokhoz való viszony alapján) feloszthatók:

- az elsődleges szerzői jogi ágazatoktól függő ágazatokra és
- a részlegesen szerzői jogi ágazatoktól függő ágazatokra.

Az elsődlegesen szerzői jogoktól függő ágazatok olyan javakat állítanak elő, amelyeket a fogyasztók az elsődleges szerzői jogi ágazatok termékeivel együtt használnak, „fogyasztanak”:

- tévé- és rádió-vevőkészülékek;
- számítástechnikai eszközök;
- képet, hangot, filmet, elektronikus játékokat, DVD-felvételeket készítő és lejátszó készülékek;

⁷⁸ Nádudvari: i. m. (6).

- ezek értékesítése és kölcsönzése;
 - számítógépek, hangszerek gyártása, kis- és nagykereskedelmi értékesítése; kölcsönzése.
- A részlegesen szerzői jogi ágazatoktól függő ágazatok az alábbiakat foglalják magukba;*
- fényképészeti eszközök és moziberendezések gyártása, kis- és nagykereskedelme;
 - fénymásoló eszközök kis- és nagykereskedelme;
 - üres rögzítőeszközök gyártása, kis- és nagykereskedelme;
 - az ezekhez felhasznált (papír, fotókémiai, mágneses, optikaijel-rögzítő) anyagok.⁷⁹

c) Részlegesen szerzői jogi ágazatok

A részlegesen szerzői jogi ágazatok csoportjába azok a szektorok tartoznak, amelyeknek a tevékenysége nem teljes egészében irányul a szerzői jogilag védett alkotások előállítására. A WIPO metodikája ezeket gazdasági-társadalmi szerepüknek megfelelő súllyal veszi figyelemmel az ún. copyrightfaktor – azaz egy speciális szorzó – szerint.⁸⁰

A részlegesen szerzői jogi ágazatok:

- ruházati, textil- és cipőárúk,
- ékszerek és érmék,
- egyéb kézműves áruk,
- bútorok,
- háztartási eszközök, porcelán és üveg,
- tapéták és szőnyegek,
- játékok,
- építészeti, mérnöki tervezés,
- múzeumok.

d) Egyéb kiszolgálóágazatok

Az egyéb kiszolgálószektorok körébe azok tartoznak, amelyek tág értelemben véve közvetítőként támogatják a szerzői jogilag védett áruk értékesítését.⁸¹ Idetartozik az általános kis- és nagykereskedelem és az általános szállítás. Ebben a vonatkozásban meglehetősen alacsony, 0,066 copyright faktorról lehet számolni.⁸²

A tudásalapú ipar fogalmi megközelítése *nem kizárólag a tisztán szerzői jogi alkotásokat, hanem az azok felhasználásához, közösséghez eljuttatásához szükséges eszközök és készülékek kereskedelmi forgalmát is magába foglalja.*

⁷⁹ Simon: i. m. (14), p. 17.

⁸⁰ A copyrightfaktor azt a százalékos részarányt fejezi ki, amely megmutatja, hogy az ágazat tevékenységének, termelésének hány százaléka tartozik a szerzői jog által védett alkotások közé.

⁸¹ Simon: i. m. (14), p. 17.

⁸² Simon: i. m. (14), p. 17.

Lehet vitatni az elsődleges szerzői alkotások fogalmi megközelítését, mivel egyértelműen idesorolják a szomszédos jogokat (előadóművészi teljesítmények, hangfelvételek előállítása, sugárzás, továbbá reklámtevékenység termékei), tehát nem csak a szerzői jogi alkotásokat.

A szerző véleménye szerint ugyanúgy lehet azt is vitatni, hogy a szerzői jogi alaptevékenységgel összefüggő ipari és szolgáltatóipari tevékenységhez miért tartozik hozzá a felhasznált anyagok értékesítése.

A fentiek ellenére a WIPO-tanulmányban közölt adatok tudományosan megalapozott kutatás eredményeként fogadhatók el.⁸³

*A szerzői jogi szektort kiszolgáló egyéb ágazatoknak az általános kis- és nagykereskedelem, az általános szállítás, a telefon és az internet minősül.*⁸⁴

7. A SZERZŐI JOG VERSENYKÉPESSÉGRE GYAKOROLT HATÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

A téma megvilágítása az alábbi vonatkozások kifejtését igényli:

- a) a szerzői jog közvetlen hatása az Európai Unió versenyképességére,
- b) az audiovizuális online piac versenyképességre gyakorolt hatása az EU-ban,
- c) az Egyesült Államok online piacának fejlődéstörténeti adatai.

a) A szerző jog közvetlen hatása az Európai Unió versenyképességére

A szerzői alkotások értékesítésének hozamát nem teljesen szakszerű terminológiával tudásalapú vagy tudásiparból származó jövedelemnek nevezik.

Közismert a szellemi alkotások jövedelemnövelő funkciója,⁸⁵ *az azonban kevésbé köztudott, hogy az ún. tudásiparból vagy tudásalapú iparból származó jövedelem a fejlett országokban milyen komoly részesedéssel bír a nemzeti jövedelem megtermelésében. Az ún. tudásipar szoros kapcsolatban van a szerzői joggal.*

Az információs társadalom kialakulása erőteljesen megnövelte a tudásalapú ipar révén realizált jövedelmeket.

A fejlett ipari államokban a szerzői jogi ágazatok 2009-ben 5-11,1%-kal járultak hozzá a nemzeti jövedelemhez. Jellemző, hogy az Egyesült Államokban 11,1, Koreában 9,89%-ot ért el ez a mutató, amelyek különlegesen magas értéknek számítanak.⁸⁶

⁸³ *Penyigey, Munkácsi*: i. m. (4), p. 11.

⁸⁴ *Simon*: i. m. (14), p. 17.

⁸⁵ A szellemi alkotások ára az áru szellemiérték-komponenseként jelentkezik, azaz beépül az azt megtestesített termék árába. Így egy illusztrált könyv ára magába foglalja a szerző és a grafikus szerzői díját.

⁸⁶ I. m. (58).

b) Az audiovizuális online piac versenyképességre gyakorolt hatása az EU-ban

Az audiovizuális piac az Európai Unióban

Az EU által az egységes audiovizuális online piac létrehozásáról szóló, 2011-es zöld könyvben közölt adatok és a 2013-as audiovizuális világról szóló zöld könyv (Az egységes audiovizuális világ felé: növekedés, alkotómunka, értékek) nyilvánvalóan mások, mint a tudásipar egészére vonatkozó adatok, továbbá azok csak az audiovizuális piacra vonatkoznak.⁸⁷

Európában a kulturális ágazatok, ezen belül az audiovizuális ágazat részesedése az Unió gazdaságában jelentős mértékű: az uniós GDP mintegy 3%-át adó, évi 500 millió EUR-nyi piaci értéket előállító ágazatok hatmillió főt foglalkoztatnak.⁸⁸

2011-ben az európai fogyasztók 364,4 millió eurót (2010-hez képest 41,8%-kal többet) költöttek digitális videókra (vagyis az interneten elérhető filmekre és televíziós sorozatokra) a videók fizikai és digitális termékeket is magában foglaló, 9493,8 millió eurós (2010-hez képest 4,6%-kal kisebb) piacán.⁸⁹

A YouTube-ra percenként 72 órányi videofelvétel kerül fel.⁹⁰

Az audiovizuális piac lényeges részei

- televíziós piac,
- IPTV-piac,
- filmpiac,
- lekérhető szolgáltatások piaca.

A televíziós piac

Az Európai Unió a televíziózási idő rangsorában a világon a második; a világ bármely régiójánál több filmet állít elő, és több mint 500 online lekérhető mozgókép-szolgáltatásnak ad otthont. Emellett az ágazat felbecsülhetetlen mértékben járul hozzá Európa kulturális sokszínűségéhez, felszabadítva az abban rejlő hatalmas alkotói potenciált.⁹¹

Az európai televíziós piac az amerikai után a világ második legnagyobb regionális piaca. 2006 és 2010 között 12%-kal bővült, ennek több mint felét 2009 és 2010 között teljesítette.

⁸⁷ Az Európai Tanács zöld könyve az audiovizuális művek európai unióbeli online terjesztéséről: a digitális egységes piac lehetőségei és kihívásai; COM (2011) 427 végleges.

⁸⁸ The Economy of Culture in Europe: <http://www.keanet.eu/en/ecoculturepage.html> – letöltés 2015. április 15. – Csak az Egyesült Királyságban az audiovizuális ágazatban a gyártás közvetlen hozzáadott értéke mintegy 4 milliárd GBP-t tesz ki évente, míg a közvetlen munkahelyek száma körülbelül 132 000 (2011 Study Creative UK, The Audiovisual Sector & Economic Success, 7.). In: i. m. (87).

⁸⁹ Az egységes audiovizuális világ felé: növekedés, alkotómunka, értékek (zöld könyv). Európai Bizottság, Brüsszel, 2013.4.24. COM(2013) 231 final, p. 3.

⁹⁰ I. m. (89), p. 3.

⁹¹ I. m. (87), p. 6.

2010-re a piac éves forgalma elérte a 84,4 milliárd EUR-t. Európa 2010-ben is tartotta 29% körüli világpiacon részesedését.⁹²

A televíziós műsorszórás megoszlása egyre sokrétűbb. A műholdas műsorszórás 2009-ben az EU televíziós piacából 31%-ot, a vezetékes szolgáltatás 30%-ot, a digitális földfelszíni televíziós műsorszórás 25%-ot, míg az IPTV-szolgáltatás⁹³ 5%-ot tett ki.⁹⁴

Az internetes videók nézőszáma a 2011-es 792 millió fő után a becslések szerint 2016-ra eléri az 1,5 milliárdot.⁹⁵

Az IPTV-piac

Az IPTV-szolgáltatás videojelet továbbít a telefonhálózat dedikált részén keresztül. A jel elkülönül az internet adatfolyamától, valamint a televíziókészülékhez lineáris adás, illetve lekérhető szolgáltatás vételéhez telepített kiegészítő egységen keresztül érkező tartalomtól. A szolgáltatást egyre szélesebb körben kínálják a távközlési szolgáltatók.⁹⁶

Nyugat-Európa a világ legnagyobb IPTV-piac: 2010-ben a világ előfizetőinek 40%-át foglalta magába. Az IPTV rangsorát Franciaország vezeti a világpiacon 23%-os részesedéssel, mögötte Kína és az Egyesült Államok áll 16-16%-kal.⁹⁷ Az EU televíziózási ideje a világ átlagánál magasabb, és világszerte a legnagyobb növekedést mutatta 2009 és 2010 között.⁹⁸

A filmpiac

Az EU ma a világ egyik legnagyobb filmgyártója: 2009-ben 1168 játékfilm készült itt, míg az Egyesült Államokban 677.⁹⁹ Becslések szerint az Unióban a jegyeladások mintegy 25%-át európai filmek teszik ki, míg az egyesült államokbeli filmek piaci részesedése 68%. Ezzel szemben az USA piacon az egyesült államokbeli filmek részesedése 93%, míg az európai filmeké 7% volt 2009-ben. Az online piaci részesedésekre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre nyilvános adatok.¹⁰⁰

⁹² Idate News, 541. sz., 2011. január 12.

⁹³ I. m. (87), p. 5.

⁹⁴ Az elsődleges televíziókészülékre vonatkozó adatokat a Screen Digest szolgáltatta. I. m. (87), p. 6.

⁹⁵ I. m. (89), p. 4.

⁹⁶ I. m. (87), p. 5.

⁹⁷ <http://www.telegeography.com/products/commsupdate/articles/2011/03/17/iptv-subscribers-reach-45-million-as-telcos-achieve-10-penetration-rate/> – letöltés 2015. április 15.

⁹⁸ I. m. (87), p. 5.

⁹⁹ Összehasonlításképpen: India, Japán és Kína 819, 456, illetve 445 filmet gyártott 2009-ben. I. m. (87), i. m. (92).

¹⁰⁰ I. m. (87), p. 5.

A lekérhető mozgókép-szolgáltatások (VoD-szolgáltatások) piaca

A lekérhető mozgókép-szolgáltatás (VoD) magában foglalja a „katalógusban szereplő” audiovizuális művek online forgalmazását és kölcsönzését. Az ilyen művek elsősorban játékfilmek, de megtalálhatók közöttük audiovizuális játékfilmek,¹⁰¹ dokumentumfilmek, oktatóműsorok, rajzfilmek stb. is. A VoD-szolgáltatások feltörekvő európai piaca dinamikus, sokrétű és gyorsan bővül, ezzel együtt elmarad az Egyesült Államok piaca mögött. Összességében Európában 2008 végén több mint 500 lekérhető audiovizuális szolgáltatás volt elérhető különféle üzleti modellekben,¹⁰² amelyek forgalma 544 millió EUR-t tett ki. Az előrejelzések szerint a VoD forgalma a következő néhány évben drasztikusan megnő, így az audiovizuális piacok jelentősebb szeletét képezi majd.¹⁰³

Nem lebecsülendők a tagállamok adatai. Az Egyesült Királyságban a VoD-szolgáltatások 139 millió EUR-s forgalma a szórakoztató filmekből származó bevétel 3%-át tette ki 2009-ben, ami a kiskereskedelmi és kölcsönzési piac 8%-ának felelt meg.¹⁰⁴ A televíziós csatornák forgalma a szórakoztató filmekből származó bevétel 31%-át tette ki 2009-ben.¹⁰⁵

2012 harmadik negyedévében 306 videolekérést (VoD) biztosító szolgáltatás működött az EU-ban.¹⁰⁶

c) Az Egyesült Államok online piacának fejlődéstörténeti adatai

Az USA vonatkozásában az 1977 és 2001 közötti időszakra nézve állnak adatok rendelkezésre, amelyek gyors és dinamikus növekedésről tanúskodnak.¹⁰⁷

Az elsődleges szerzői jogi ágazatok az USA teljes GDP-jében 1977-ben 2,2%-ot, 1987-ben 3,25%-ot, 1997-ben 4,19%-ot, 2001-ben 5,4%-ot képviseltek.¹⁰⁸

¹⁰¹ Audiovizuális médium, audiovizuális információhordozó, => audiovizuális program: az eszközök speciális részcsoportja, amelynek elemeit hangsúlyosan az auditív (hallás) és/vagy vizuális (látás) csatornákon történő információfelvétellel tervezik és készítik. Ez a megnevezés, amelyet a '60-as években kezdtek elterjedten alkalmazni, összevontan magában foglalja az információk megjelenítéséhez szükséges oktatótechnikai eszközt (pl. => diavetítő => írásvetítő, televíziókészülék, magnetofon), ill. a megjeleníteni kívánt információhordozót, médiumot (pl. => diakép, oktatófilm, hangfelvétel): www.kislexikon.hu/audiovizualis_eszkozok_es_anyagok.html – letöltés 2015.április 15.

¹⁰² I. m. (87), p. 11.

¹⁰³ Forrás: A KEA „Multi-territory Licensing of Audiovisual Works in the European Union” c. tanulmánya in: i. m. (87), p. 6.

¹⁰⁴ Az Egyesült Királyság Versenyügyi Bizottsága „Movies on Pay TV Market Investigation” c. vizsgálatához készült „Pay TV and movies on pay TV” c. háttéranyag in i. m. (87), p. 12.

¹⁰⁵ I. m. (104).

¹⁰⁶ I. m. (89), p. 5.

¹⁰⁷ *Nádudvari*: i. m. (6).

¹⁰⁸ *Nádudvari*: i. m. (6).

*Az Amerikai Egyesült Államokban 1977 és 2001 között a jövedelemnövekedési ütem a tudásiparban általában évi 6,7%-os volt, lényegesen nagyobb, mint a GDP általános növekedési üteme (3%).*¹⁰⁹

A tudásipar jelentős élénkítő hatást gyakorolt az exportra is. A könyvkiadás, a szoftverértékesítés, a műsorsugárzás, a mozgókép- és hangfelvétel-előállítás együttes exportja 1991-ben „csak” 36 milliárd, 1996-ban 60 milliárd dollár volt, 2001-ben 89 milliárd dollárra nőtt.¹¹⁰

Az USA-ban a könyvkiadás, a szoftverértékesítés, a műsorsugárzás, a mozgókép- és hangfelvétel-előállítás területén foglalkoztatottak száma az 1977-es 3,04 milliós létszámról 2001-re közel 8 millió főre nőtt.¹¹¹

Az USA napjainkban is élenjáró szerepet játszik a telekommunikációs szolgáltatások terén, a lekérhető online szolgáltatások piaca folyamatosan erőteljesen bővül.¹¹²

8. MAGYARORSZÁG A FEJLŐDÉS ÉLVONALÁBAN

A teljes szerzői jogi szektor bruttó hozzáadott értéke 2002-ben 6,67%-ot, 2006-ban 7,42%-ot, 2009-ben 7,85%-ot 2011-ben 7,62%-ot képviselt a nemzeti jövedelemhez viszonyítva,¹¹³ ami 2002-ben 987 milliárd forint, 2006-ban 1524 milliárd forint, 2009-ben 1700 milliárd forint, 2011-ben pedig 1800 milliárd forint rúgott. A szerzői jogi ágazatok a nemzeti jövedelemhez forintban történő hozzájárulása 2002–2011-ben 6,67 és 7,85% között ingadozott, maximuma 1800 milliárd forint volt 2011-ben.¹¹⁴

A szerzői jogi iparban 2002-ben 278¹¹⁵ főnek, 2006-ban 274 ezer,¹¹⁶ 2009-ben 277 ezer főnek,¹¹⁷ 2011-ben 270 ezer főnek adtak munkát (az összes foglalkoztatotti létszám 7,1%-a, 7,28%-a, 7,98%-a, és 7,38%-a).¹¹⁸

A szerzői jogi ágazatok legnagyobb súllyal a bruttó kibocsátásban, folyó árakon számolva, azaz a nemzeti jövedelem kialakításában szerepelnek. Ez Magyarországon 2002-ben 9,69%-ot, 2006-ban 11,54%-ot, 2009-ben 10,97%-ot, 2011-ben 8,74%-ot tett ki.¹¹⁹

¹⁰⁹ Nádudvari: i. m. (6).

¹¹⁰ Nádudvari: i. m. (6).

¹¹¹ Nádudvari: i. m. (6).

¹¹² I. m. (87), p. 6.

¹¹³ Simon, Pusztaszeri, Tarr: i. m. (71), p. 21.

¹¹⁴ Simon: i. m. (14), p. 2.

¹¹⁵ Penyigey, Munkácsi: i. m. (4), p. 40.

¹¹⁶ Penyigey: i. m. (7), p. 30.

¹¹⁷ Simon, Pusztaszeri, Tarr: i. m. (71), p. 3–21.

¹¹⁸ Simon: i. m. (14), p. 22.

¹¹⁹ Simon: i. m. (14), p. 21–22.

Fontos volt annak a megállapítása, hogy 2011-ben az egyes szerzői kategóriák milyen súllyal rendelkeznek a szerzői jogi alapú ágazatban, összevetve a nemzeti jövedelemmel (hozzáadott értékkel).

- A nemzeti jövedelemhez a primer szerzői jogi ágazatok (sajtó, irodalom, zene, filmek stb.) hozzájárulása 65%-os,
- a szerzőijog-függő technikai háttérágazatok (tévékészülékek, rádiók, képmagnók stb.) súlya 18%,
- a részlegesen szerzői jogi ágazatok (ruházati cikkek, ékszerek, háztartási eszközök gyártása) 4%-ot képviselnek,
- végül pedig az egyéb kiszolgáló ágazatok (kiskereskedelem, szállítás) súlya 13%.¹²⁰

A nemzetközi összehasonlítás eredményei azt igazolják, hogy Magyarország a szerzői jogi ágazatok jövedelmezőségét tekintve az élvonalban van.

A WIPO által rendelkezésre bocsátott statisztika¹²¹ értelmében a 2011-re vonatkozó felmérés szerint a nemzeti jövedelemhez való hozzájárulás tekintetében a harminc országot magába foglaló mezőnyben a 2011-re vonatkozó kimutatás szerint hazánk harmadik helyezést ért el¹²² – Magyarországon a szerzői jogi alapú ágazatok 7,62%-kal járultak hozzá a nemzeti jövedelemhez. Ezt a mutatót csak az USA és Korea adatai múlták felül.¹²³

A WIPO felmérése szerint¹²⁴ hazánkban a szerzői jogi ágazatoknak a foglalkoztatottsághoz való hozzájárulása is pozitívan értékelhető. Ez az érték 2011-ben 7,38%-ot ért el,¹²⁵ amivel Magyarország a 8. helyezést érte el a harminc vizsgált állam között.¹²⁶

¹²⁰ *Simon*: i. m. (14), p. 23.

¹²¹ WIPO Studies on the Economic Contribution of the Copyright Industries, 2013.

¹²² Az USA 11,1%-os értékkel első, Dél-Korea 9,89%-os mutatóval a második, Magyarország 7,62%-kal a harmadik volt.

¹²³ *Simon*: i. m. (14), p. 78.

¹²⁴ I. m. (121).

¹²⁵ *Simon*: i. m. (14), p. 78.

¹²⁶ Magyarország 7,38%-ot képező hozzájárulását a nemzeti jövedelemhez csak a Fülöp-szigetek (11,1%), Mexikó (11,01%), Bhután (10,09%), Hollandia (8,80%), az USA (8,19%), Ausztrália(8%) és Malaysia (7,5%) múlta felül.